DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-640-2-102

ВПЛИВ СТИЛІВ ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ САМООЦІНКИ ПІДЛІТКІВ

Питлюк-Смеречинська Олександра Дмитрівна
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

Запухляк Олег Зіновійович
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

Іванова Наталія Миколаївна
здобувачка вищої освіти
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна

У сучасних умовах суспільних трансформацій проблема формування особистості підлітка набуває особливої актуальності. Підлітковий вік є складним етапом психічного розвитку, який характеризується активним становленням самосвідомості, системи цінностей, соціальної ідентичності та самооцінки [1; 4; 6]. Саме в цей період формується уявлення особистості про себе, власні можливості, соціальну значущість та місце у суспільстві. Одним із ключових чинників, що впливають на процес формування самооцінки підлітків, виступає сімейне середовище та особливості батьківського виховання.

Сім'я є первинним соціальним інститутом, у межах якого дитина отримує перший досвід міжособистісної взаємодії, емоційної підтримки, оцінювання та соціалізації. Саме батьківські установки, стиль комунікації та емоційний клімат у родині значною мірою визначають характер формування самосприйняття дитини. Позитивний психологічний мікроклімат у сім'ї сприяє розвитку впевненості у собі, емоційної стабільності та адекватної самооцінки, тоді як дефіцит підтримки, надмірний контроль або емоційне відчуження можуть формувати внутрішню невпевненість, тривожність та занижену самооцінку [1; 5; 7].

У психологічній науці проблема стилів виховання розглядається як одна з ключових у контексті розвитку особистості дитини. Найбільш

поширеною є класифікація стилів виховання, запропонована Д. Баумрінд, відповідно до якої виділяють авторитарний, демократичний та ліберальний стилі виховання. Подальші дослідження доповнили цю класифікацію індиферентним стилем, який характеризується емоційною дистанційованістю та низьким рівнем залученості батьків у життя дитини [9].

Демократичний стиль виховання вважається найбільш сприятливим для гармонійного розвитку особистості підлітка. Він ґрунтується на поєднанні емоційної підтримки, довіри, поваги до особистості дитини та помірного контролю. Батьки, які використовують демократичний стиль виховання, заохочують самостійність підлітка, підтримують відкриту комунікацію та враховують його думку. Такий стиль сприяє формуванню адекватної самооцінки, розвитку впевненості у собі, відповідальності та емоційної стабільності [4; 5; 9].

Авторитарний стиль виховання характеризується жорстким контролем, високим рівнем вимогливості та недостатнім емоційним прийняттям дитини. У таких сім'ях домінують дисципліна, підкорення та обмеження самостійності підлітка. Часте використання критики, покарань та придушення емоційних проявів може негативно впливати на формування самооцінки. Підлітки, які виховуються в умовах авторитарного стилю, нерідко демонструють невпевненість у собі, високий рівень тривожності, залежність від зовнішньої оцінки або, навпаки, протестну поведінку та агресивність [4; 8; 9].

Ліберальний стиль виховання характеризується мінімальним контролем та високим рівнем поблажливості з боку батьків. У таких сім'ях дитині надається значна свобода без достатнього формування меж та відповідальності. Хоча підлітки можуть відчувати емоційну підтримку, відсутність чітких правил і послідовності у вихованні інколи ускладнює розвиток самоконтролю та адекватного самосприйняття. Самооцінка таких підлітків може бути нестійкою та залежною від ситуативних факторів [4; 9].

Особливо негативний вплив на розвиток особистості має індиферентний стиль виховання, який супроводжується емоційною холодністю, байдужістю до потреб дитини та недостатньою участю у її житті. Дефіцит батьківської уваги та підтримки може сприяти формуванню почуття непотрібності, емоційної ізоляції та заниженої самооцінки. У підлітків, які виховуються в умовах емоційного відчуження, частіше спостерігаються труднощі соціальної адаптації, внутрішня невпевненість та емоційна нестабільність [4; 5].

Самооцінка є важливим компонентом структури особистості та визначає характер ставлення людини до себе, власних можливостей і соціальної значущості. У підлітковому віці самооцінка набуває особливої динамічності та чутливості до зовнішніх впливів. Саме в цей період підлітки активно порівнюють себе з однолітками, прагнуть соціального схвалення та формують власну систему життєвих орієнтирів. Адекватна самооцінка сприяє розвитку психологічної

стійкості, ефективної комунікації та успішної соціалізації, тоді як її порушення можуть бути чинником розвитку тривожних і депресивних станів [1; 8].

Суттєвий вплив на формування самооцінки підлітків мають також особливості емоційної взаємодії у сім'ї. Позитивна підтримка, довіра, визнання досягнень та прийняття особистості дитини створюють умови для формування впевненості у собі та позитивного образу «Я». Водночас постійна критика, порівняння з іншими, ігнорування емоційних потреб або психологічний тиск можуть сприяти розвитку внутрішньої невпевненості та низької самооцінки.

У сучасних умовах важливим додатковим чинником виступає інформаційний простір та соціальні мережі. Підлітки часто порівнюють себе з ідеалізованими образами успішності та зовнішності, що може посилювати залежність самооцінки від зовнішнього схвалення. За відсутності емоційної підтримки з боку батьків та навичок критичного мислення це може негативно впливати на психологічне благополуччя підлітка.

Особливого значення набуває психологічна просвіта батьків щодо особливостей підліткового віку та впливу стилів виховання на психоемоційний розвиток дитини. Формування навичок ефективної комунікації, емоційної підтримки та конструктивної взаємодії у сім'ї сприяє розвитку адекватної самооцінки та психологічної стійкості підлітків. Значний профілактичний потенціал мають сімейне консультування, психоедукаційні програми та тренінги батьківської компетентності [1; 3].

У межах дослідження передбачається аналіз взаємозв'язку між стилями сімейного виховання та рівнем самооцінки підлітків. Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для розробки психопрофілактичних програм, спрямованих на гармонізацію дитячо-батьківських взаємин, розвиток позитивного самосприйняття та підвищення психологічного благополуччя підлітків [2; 3].

Стиль сімейного виховання є одним із провідних чинників формування самооцінки підлітків. Гармонійна емоційна взаємодія, підтримка самостійності дитини, атмосфера довіри та психологічної безпеки створюють сприятливі умови для розвитку впевненої, емоційно стійкої та соціально адаптованої особистості.

Література:

1. Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості : навч. посіб. Київ : Каравела, 2013. 372 с.

2. Рудінська О. В., Дружкова І. С., Васькова А. В. Психологічні аспекти формування гендерної рівності в умовах суспільної трансформації та війни. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна).* 2025. № 1. С. 52–59. DOI: https://doi.org/10.32782/2311-8458/2025-1-7

3. Халік О. О., Питлюк-Смеречинська О. Д. Коучингові інтервенції як складова кризової допомоги в умовах війни. *Слобожанський науковий*

вісник. Серія: Психологія. 2026. № 1. DOI: https://doi.org/10.32782/psyspu/2026.1.27
4. Berk L. Development Through the Lifespan. Boston: Pearson Education, 2018. 864 p.
5. Harter S. The Construction of the Self: Developmental and Sociocultural Foundations. New York : Guilford Press, 2012. 413 p.
6. Lerner R.M. and Steinberg L. The Scientific Study of Adolescent Development: Past, Present, and Future. In *Handbook of Adolescent Psychology* (eds R.M. Lerner and L. Steinberg). 2004. https://doi.org/10.1002/9780471726746.ch1
7. Rogers C. On Becoming a Person. Boston : Houghton Mifflin, 1961. 420 p.
8. Orth U., Robins R. W. The development of self-esteem. *Current Directions in Psychological Science.* 2014. *23*(5). 381–387. https://doi.org/10.1177/0963721414547414
9. Darling N., Steinberg L. Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin.* 1993. *113*(3). 487–496. https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-640-2-103

ПІДХОДИ ДО АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ

Погоріла Ірина Олегівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри біології
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

Романенко Олександр Вікторович
доктор біологічних наук, професор,
завідувач кафедри біології
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна

В Україні підготовка фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 17 «Терапія та реабілітація» галузі знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення» організовується у відповідності до затвердженого стандарту [1], яким передбачено, зокрема, оволодіння студентами комплексом природничо-наукових дисциплін. Однією з них при підготовці бакалаврів терапії та реабілітації як майбутніх асистентів фізичного терапевта у Національному